तिहास १.१-६०

3880

चंपुरामायण

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

७९०/पु२५

(1)

अथचंद्रायणप्रारंभः

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

१ श्रीगणेशायनमः॥ ॥पद्य॥ लक्ष्मींतनोतुसुतरामितरानपेक्षमंघ्रिद्वयंनिगमशाखिशिखाप्रवालं॥ हेरंबमंबु
रुहडंबरचौर्यनिघ्नंविघ्नाद्रिभेदशतधारधुरंधरन्नः॥१॥ उच्चैर्गतिर्जगतिसिद्ध्यतिधर्मतश्चेत्तस्यप्रमाचवचनैःकृत
केतरैश्चेत्॥ तेषांप्रकाशनदशाचमहीसुरैश्चेत्तानंतरेणनिपतेत्कनुमत्प्रणामः॥२॥ वाल्मीकिगीतरघुपुंगवकी
र्तिलेशैस्तृप्तिंकरोमिकथमप्यधुनाबुधानां॥ गंगाजलैर्भुविभगीरथयत्नलब्धैः किंतर्पणंनविदधातिजनःपितॄणां
॥३॥ गद्यानुबद्धरसमिश्रितपद्यसूक्तिर्हृद्याहिवाद्यकलयाकलितेवगीतिः॥ तस्माद्दधातुकविमार्गविदांसुखायचंपु
प्रबंधरचनांरसनामदीया॥४॥ वाचंनिशम्यभगवानथनारदस्यप्राचेतसःप्रवचसांप्रथमःकवीनां॥ माध्यंदिनाय
नियमायमहर्षिसेव्यांपुण्यामवापतमसांतमसांनिहंत्रीं॥५॥ गद्य॥ तत्रकंचनक्रौंचमिथुनादेकंपंचशरशरानुवि
द्धमपिव्याधेनानुविद्धंनिध्यायतःबद्धानुकंपस्यभगवतोवाल्मीकेर्वदनारविंदाच्छंदोमयीकाचिदेवंनिःससारसरस्व

॥ ॥टिप्पणं॥ ॥ अधीनं१॥ ॥वज्रं२॥ ॥वाणी३॥

(2A)

ती॥ प०॥ मा निषाद प्रतिष्ठां त्वमगमः शाश्वतीः समाः॥ यत्क्रौंचमिथुनादेकमवधीः काममोहितं॥६॥ ग०॥ तदनुसम
योचितकृत्यं निर्वर्त्य स्वाश्रममुपगतवति सति भगवति वाल्मीकौ॥ प०॥ वाणीविलासमपरत्र कृतोपलंभमंभोजभू
रसहमान इवाविरासीत्॥ आभाति यस्य कृतिरनेकविधप्रपंचव्याजेंद्रजालविधिसाधकपिछिकेव॥७॥ ग०॥ ततः
परमहर्षेण महर्षिणा विधिवदभ्यर्चितः परमेष्ठी मध्यमलोकेपि स्ववृत्तं प्रकाशयितुं किल भवंतमेवोपदिष्टमानया
भारत्या रामचरितं यथाश्रुतं व्याक्रियतामिति व्याहृत्य तिरोधात्॥ प०॥ अथ सरसिजयोनेराज्ञया रामवृत्तं करबद
रसमानं प्रेक्ष्य दृष्ट्या प्रतीच्या॥ शुभमतनुत काव्यं स्वादु रामायणाख्यं मधुमयभणितीनां मार्गदर्शी महर्षिः॥८॥
ग०॥ एनं प्रबंधं प्रयोक्तुं लोके कः समर्थ इति चिंतामुपगतवति सति भगवति वाल्मीकौ॥ प०॥ उपागतौ मिलितप
रस्परोपमौ बटू श्रुतौ श्रुतिमधुरस्वरान्वितौ॥ विचक्षणौ विविधनरेंद्रलक्षणौ कुशीलवौ कुशलवनामधारिणौ॥
॥९॥ ग०॥ एतौ मुनिः परिगृह्य स्वकृतिं अपाठयत्॥ तौ पुनः इतस्ततो गायमानौ दृष्ट्वा रामः प्रहृष्टमनाः स्वभवन

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(3)

चं॰रा॰ मानीय भ्रातृभिः सह निजचरितं गातुमन्वयुंक्त॥ ततश्च॥ पद्य॥ छंदोमयीनां निलयस्य वाचामंतेवसंतौ मुनिस बा॰कां॰१
२ त्तमस्य॥ एतौ कुमारौ रघुवीरवृत्तं यथाक्रमं गातुमुपक्रमेतां॥१०॥ अस्ति प्रशस्ता जनलोचनानामानंदसंदायिषु को
सलेषु॥ आज्ञासमुत्सारितदानवानां राज्ञामयोध्येति पुरी रघूणां॥११॥ तामावसद्दशरथः सुरवंदितेन संक्रंदनेन वि
हितासनसंविभागः॥ वृंदारकारिविजये सुरलोकलब्धमंदारमाल्यमधुवासितवासभूमिः॥१२॥ ग॰॥ अथास्मि
न्ननपत्यतया दूयमानमानसे पुत्रार्थं क्रतुमश्वमेधं विधातुं मंत्रिभिः सह मंत्रयमाणे दशरथे॥ सुमंत्रः प्रहृष्टम-
ना महर्षेरंगदेशसंगतावग्रहनिग्रहशौंडस्य विभांडकसूनोरवश्यमृष्यशृंगस्य प्रभावात्प्रभवो भविता कुमारा
णामिति सनत्कुमारोक्तं पुरावृत्तमस्मै दशरथाय कथयामास॥ सोऽपि सुमंत्रवचनाच्छांताधिः शांताकुटुंबिनं संबं
धिनं मुनिमानीय वसिष्ठादिष्टमश्वमेधाध्वरं सरयूरोधसि विधाय तत्र पुत्रीयामिष्टिं विधिवत्कर्तुमारभत॥ तदनु
हविराहरणाय धरण्यां कृतावतरणाः सर्वे गीर्वाणाः शक्रप्रमुखाश्चतुर्मुखाय दशमुखप्रतापानलग्रीष्मोष्मसं २

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(3A)

शोषणमावेद्यतेनसहशरणमितिशार्ङ्गधन्वानंमन्वानाः कृतनानाविधप्रस्तुतस्तुतयः क्षीरांबुराशिमासेदुः॥प०
संतापघ्नंसकलजगतांशार्ङ्गचापाभिरामंलक्ष्मीविद्युल्लसितमतसीगुच्छसच्छायकायं॥वैकुंठाख्यंमुनिजनम
नश्वातकानांशरण्यंकारुण्यापंत्रिदशपरिषत्कालमेघंरदर्वा॥१३॥क्षीरांबोधेर्जठरमभितोदेहभासांप्ररोहैः
कालोन्मीलत्कुवलयदलाद्वैतमापादयंतं॥आतन्वानंभुजगशयनेकामपिक्षोमगोरेनिद्रामुद्रांनिखिलजग
तीरक्षणेजागरूकां॥१४॥प्रल्हादस्यव्यसनमभितटंस्वर्गस्येदंभस्तंभंवक्षस्थलमपिरिपोर्येगपद्येनभेत्तुं
॥बद्धश्रद्धंपुरुषवपुषाभिश्रितेविश्वदृष्टेदंष्ट्रारोचिर्विशदभुवनेरंहसासिंहवेषे॥१५॥नारायणायनलिनाय
तलोचनायनामावशेषितमहाबलिवैभवाय॥नानाचराचरविधायकजन्मदेशनाभीपुटायपुरुषायनमः
परस्मै॥१६॥ग०॥इतिप्रणम्योत्थितानेतान्स्तुतिरवमुखरितहरिन्मुखान्हरिहयप्रमुखानखिलानमरगणानरु
णतामरसविलासचोरैर्लोचनमरीचिवीचिसंचारैरानंदयन्नरविंदलोचनः स्फुटमभाषत॥प०॥अपिकुशल

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

 ममर्त्यास्त्वागतं सांप्रतं वः शमितदनुजदंभा किंनु दंभोलिकेलिः ॥ अपि धिषणमनीषानिर्मितानीतिमार्गास्त्रिदशनगरयोगक्षेमकृत्यैक्षमंते ॥१७॥ ग० ॥ एवं भगवतः कुशलानुयोगपुरःसरीममृतासाररसरसां सरस्वतीमाकर्ण्य संपूर्णमनोरथा सुमनसां संसत्तुं से परस्मै विज्ञापयामास ॥ देवकथमकुशलमाविर्भवेद्भवता कृतावलंबानामस्माकं ॥ किंतु ॥ प० ॥ अस्ति प्रशस्तविभवैर्विबुधैरलंघ्या लंकेति नाम रजनीचरराजधानी ॥ माणिक्यमंदिरभुवां महसां प्ररोहैस्तेजस्त्रयाय दिनदीपदशां दिशंती ॥१८॥ एनां पुराणनगरीं नगरीतिसालां सालाभिराममभुजनिर्जितयक्षराजः ॥ हेलाभिभूतजगतां रजनीचराणां राजा चिरादवति रावणनामधेयः ॥१९॥ यद्बाहुकुरङ्गरसनायितशस्त्रधारा दिक्पालकीर्तिमयचंद्रमसं ग्रसंते ॥ तद्वैरिणां रणमुखे शरणप्रदायी नैवास्ति कश्चिदमुमंतकमंतरेण ॥२०॥ अंभोजसंभवममुं बहुभिस्तपोभिराराधयन्वरमवापपरैर्दुरापं ॥ तस्मात्समस्तभुवनं निज-

टिप्पणं ॥ ॥ बृहस्पतिः१ ॥ ॥अलब्धस्यप्राप्तिःयोगः। लब्धस्यपरिपालनं क्षेम २॥

(4A)

शासनस्य लक्षीकरोति रजनीवरचक्रवर्ती ॥ २१ ॥ ग० ॥ तेन वयं पराधीना इव भवामः ॥ तथा हि ॥ सोयं कदाचन क्रीडाधराधरमधिरुह्य सावरोधवधूजनश्चरणाभ्यां ततइतः संचरेच्चेदागमिष्यत्यागइत्यनाविष्कृतातपो भयेन भगवान्सहस्रभानुरपि संकुचितभानुरेव तत्सानूनि नूनं समाश्रयते ॥ एष मृगांकोपि मृगयायासपरिश्रांति विश्रांत्यै ससंभ्रमं नमज्जनपरिष्कृते मज्जनगृहाभिमुखे निर्जितशातमखे दशमुखे तत्रत्यविचित्रतरशातकुंभस्तंभाग्रप्रत्यग्रप्रयुक्तस्फटिकशिलाशालभंजिकाकुचकरतलकलितनिजोपलमयकलशमुखाद्दच्छाच्छामविच्छिन्नपातां बुधारां निजकराभिमर्शादापादयन्तु तस्य प्रसादपिशुनानां शुनासीरचिरकांक्षितानां विंशतिवीक्षणानां क्षणमात्रं पात्रं भवति ॥ तेन पुलस्त्यनंदनेन संक्रंदननंदनवनात्स्वमंदिरोद्यानमानीतस्य मंदारप्रमुखस्य वृंदारकतरुवृंदस्य बंदीकृतसुरसुंदरीनयनेंदीवरद्वंद्वात् तत्करारविंदकनककलशाच्च मंदोष्णं स्यंदमानैरंबुभिर्जंबालितालवालस्य पचेलिमानामपि कुसुमानां पतनभयमाशंकमानाः पवमानाः संततं परिस्पंदितुमपि प्रभवो न भ

बंति॥ एतेपि पावकारूढिशंकांकुतवहारव्यांवहंतस्तद्गृहेगार्हपत्यपुरःसराःपौरोगवीं धुरंदधति॥ किंबहुना॥
४ सएषमानवादवमानआगमिष्यतीत्यमन्वानस्तदितरैरवध्यत्वंचतुराननवराल्लब्ध्वासमुद्धतःसंप्रतिसंप्रहा
रसमाक्रांतदिगंतदंतावलदंतकुंतव्रणकिणस्थपुटितवक्षस्स्थलःस्थलकमलिनींवनवारणइवरावणस्त्रि
लोकीमभिभवन्भवदीयानित्यस्मान्नजातुकिंचिदपिजानातीति। अथभगवानाकर्ण्यगीर्वाणगणवाणीं॥ प०॥
इंद्रनीलाचलोदंचच्चंद्रिकाधवलस्मितः॥ वाचमूचेसुधाधारामधुरांमधुसूदनः॥ २२॥ ग०॥ भवतामपराधवि
धायिनस्तस्ययातुधानस्यनिधनमधुनैवविधातुंशक्यं। किंतुसरसिजासनशासनमप्यमोघीकुर्वन्नुर्वीतलेपु
त्रीयतःसुत्रामभित्रस्यदशरथस्यमनोरथमपिपूरयितुंभा[illegible]समानुषवेषःसन्नहमेवतंवधिष्यामीत्युक्त्वांतर
धात्॥ ततःसापरिषदनिमिषाणामुन्मिषितहर्षाणांहृषीकेशादेशात्प्रशमितदुर्दशानिनिर्दशाननानिचतुर्दश
टिप्पणं॥ ॥पुरोगाः१॥

(5A)

भुवनानि बुध्वा दुग्धसागरान्निरगात्॥ ततस्तानमरान्प्राह स्म पितामहः॥ भवंतस्तावदवतरिष्यतो लक्ष्मीसहाय
स्य सहाय्यार्थमप्सरः प्रभृतिषु युवतिषु वानरभल्लगोपुच्छवेषभृतः प्रथितप्रभावाः प्रजाः प्रजनयेयुरिति॥ पुरा खलु
मम जृंभारंभे संभूतो जांबुवानिति॥ ततस्ते गीर्वाणास्तथाकुर्वन्॥ अथवैतानाद्दैश्वानरान्नरः प्राजापत्यः सहेमपात्रः कश्चि
दुत्थाय दशरथाय पुत्रीयते पायसममृतप्रायं प्रायच्छत्॥ ततः॥ २०॥ कोसल्यायै प्रथममदिशद्भूपतिः पायसार्धं प्रा
दादर्द्धं प्रणयमधुरं केकयेंद्रस्य पुत्र्यै॥ एते देव्यौ वरल[illegible]स्युरालोच्य भावं स्वार्द्धांशाभ्यां स्वयमकुरुतां पूर्णकामां
सुमित्रां॥ २३॥ अवभृथे वसिते सरयूतटादथ यथाय[illegible]लिते जने॥ दशरथः परिपूर्णमनोरथः पुरमगात्पुरुहूत
पुरोपमां॥ २४॥ अपाटवात्केवलमंगकानां मनोज्ञकांते सहिषीजनस्य॥ शनैः शनैः प्रोषितभूषणानि च काशिरे दौर्हृ
दलक्षणानि॥ २५॥ मंदमंदमपयाद्वलित्रयी गाधता विषयनाभिगह्वरा॥ कोसलेंद्रदुहितुः शनैरभून्मध्ययष्टिरपिद्य

॥ टिप्पणं॥ ॥ असामर्थ्यात् १॥ ॥ प्रोज्झितानि २॥

(6)

चं०रा० ष्टिगोचरा ॥२६॥ न्यग्रोधपत्रसमतां क्रमशः प्रयाता मंगीचकार पुनरप्युदरं कृशांग्याः ॥ जीवातवे दशमुखोर बा०कां०१
५ गपीडितानां गर्भच्छलेन वसता परमेण पुंसा ॥२७॥ अपि च ॥ मध्यं तनुत्वादविभाव्यमानमाकाशमासीदसि
तायताक्ष्याः ॥ गर्भोदये विष्णुपदापदेशात्काश्यं विहायापि विहाय एव ॥ २८॥ उच्चस्थे ग्रहपंचके सुरगुरौ सेंदौ
नवम्यां तिथौ लग्ने कर्कटके पुनर्दसुयुते मेषंगते पूषणि ॥ निर्दग्धुं निखिलाः पलाशसमिधो मेध्यादयोध्यारणे रा
विर्भूतमभूतपूर्वमभवद्यत्किंचिदेकं महः ॥ २९॥ अपि च ॥ अथ रामाभिधानेन कवेः सुरभयन्गिरः ॥ अलंचकार का
रकारुण्याद्घूणामन्वयं हरिः ॥ ३०॥ तमेव मन्वजायंत त्रयस्त्रेताग्नितेजसः ॥ अग्रजं तेनुकुर्वंतस्तैस्तैर्लोकोत्तरै
र्गुणैः ॥ ३१॥ भरतस्तेषु कैकेय्यास्तनयो विनयोज्वलः ॥ अन्यौ लक्ष्मणशत्रुघ्नौ सुमित्रायां कृतोदयौ ॥ ३२॥ एते वव्
धिरे वीराः प्रजाक्षेमाय दीक्षिताः ॥ लोकानंदा मुकुंदस्य चत्वार इव बाहवः ॥ ३३॥ ग० ॥ अथ कदाचिदपरिमेयमायाभ ५

टिप्पणं॥ ॥वटः गरुडश्च १॥ ॥जीवनरक्षणाय २॥ ॥आकाशं ३॥

(6A)

यानकयुद्धसमुद्धतदैत्यबलावस्कंदकौंदिशीकवृंदारकानीकप्रतिपाल्यमानमहारथः पंक्तिरथस्तपश्चर्याजाता
नामाश्चर्याणामायतनं त्रिशंकुयाजिनं भगवंतंपद्यप्रबंधमिवदर्शितसर्गभेदंप्राकृतव्याकरणमिवप्रकटितवर्ण
व्यक्त्यासंबुधमिवसौमसुतंकुशिकसुतमद्राक्षीत् ॥ तदनुयथाविधिपरिगृहीतसपर्येणमर्यादातीतमहिम्नागो
धेतरत्हृदयेनगाधिनंदनेनसत्रपरित्राणार्थमित्थमभ्यर्थितः पार्थिवोभूत् ॥ राजन्लवकुमारेणविनयाभिरामे
णरामेणशरासनमित्रेणसौमित्रिमात्रपरिजनेनक्रियमाणक्रतुरक्षोरक्षोदुरितमुक्तीर्यकृतावभृथोभवितु
मभिलषामीति ॥ एवंविधमाकर्ण्यकर्णपरुषंमहर्षिभाषितं ॥ अतिमात्रपुत्रवात्सल्यात्कौसल्याजानिः सशल्यांतः
करणोभूत् ॥ ततस्तस्मिन्बहुप्रकारैरपरिहार्यनिश्चये भगवतिविश्वामित्रेदशरथस्तपनकुलहितेनपुरोहितेनैव
मभिहितोभूत् ॥ प० ॥ पर्याप्तिकामायंभवानमुष्मैकुर्यात्सपर्यांकुशिकात्मजाय ॥ निर्यातुधानांवसुधांविधातुंनिर्या

॥ टिप्पणं ॥ भयद्रुतः १ ॥ दश २ ॥ चंद्रः वह्नीच ३ ॥ विश्वामित्रं ४ ॥ आगार्ध ५ ॥ दीक्षांतस्नानं ६ ॥ रक्षोहीनां ७ ॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(७)

चं॰रा॰ तुरामः सहलक्ष्मणेन ॥ ३४ ॥ ग॰ ॥ एवंवसिष्ठेन प्रतिष्ठापितधृतिर्दशरथः सुतप्रदानेन कुशिकसुतमनोरथमेवपू बा॰कां॰१
६ रयामास ॥ प॰ ॥ योगेनलभ्योयः पुंसां संसारापेतचेतसां ॥ [1]नियोगेनपितुः सोयंरामः कौशिकमन्वगात् ॥ ३५ ॥ तत्र
सत्रंपरित्रातुंविश्वामित्रो महामुनिः ॥ सौमित्रिसहितंरामं[illegible]न्त्रयमवोचत ॥ ३६ ॥ बलेनतपसांलब्धे बलेत्यति
बलेतिच ॥ विद्येतेमयिकाकुत्स्थ विद्येतेवितरामिते ॥ ३७ ॥ ग॰ ॥ ततः परिगृहीतविद्यस्यदाशरथेः प्रदेशमेकं
प्रदर्श्यभगवानित्थमकथयत् ॥ प॰ ॥ अस्मिन्पुरापुर[illegible]रमेश्वरस्य फा[2]लांतरालनयनज्वलनेमनोभूः ॥ स
द्यः प्रपद्यत[3]शांलभत्वमसुंचदंगंतस्मादमुंजनपदंविदुरं[illegible]संज्ञं ॥ ३८ ॥ ग॰ ॥ तदनुमानससरः प्रसृतांसरयूमतिक्रम्य
वृत्रवधप्रवृद्धवृद्धश्रवः पंकक्षालनलब्धमलदक[illegible]ना ॥ स्रोर्जनपदयोः सीम्निकृतपदयोर्दाशरथ्योः पुनरप्ये
वमब्रवीत् ॥ प॰ ॥ यक्षः सुकेतुर्दु[4]हिंणप्रसादाल्लेभेसुतांकामपितांटकाख्यां ॥ सुंदः किलेनांपरि[5]णीयतस्यांमारीच

टिप्पणं ॥ आज्ञयायोगाभावेनच १ ॥ कपालमध्ये २ ॥ पतंगत्वं ३ ॥ ब्रह्मदेवस्य ४ ॥ विवाह्य ५ ॥ ६

(7A)

नीचंजनयांबभूव॥ ३९॥ ग०॥ एकदातुसुंदेनिहतेमारीचः कुंभसंभवमुनिमभिभूयतस्यशापादवापकौणपतां ताट
काप्यासीत्पुरुषादिनी॥ सेयमाजन्मसिद्धसिंधुरसहस्रप्राणाजनपदविपदं विदधाना व्यापादनीयात्वयेति॥ किंच॥
वैरोचनीं मंथरां वसुंधरापराधधुरंधरां पुरंदरेण निहतां जनार्दनकृतार्दनां च भार्गवजननीं प्रदर्श्य दाशरथेरमंदां
सुंदवधूवधचिकित्सामुत्सादयामास॥ प०॥ आश्रुतः श्रुतवृत्तेन तेन सुंदप्रियावधः॥ तमेवान्ववदत्तस्य चापः सिं
जारवच्छलात्॥ ४०॥ तत्काले पिशिताशनाशपिशुना संध्या[illegible] काविन्मुनेरध्वानं तरसा रुरोध रुधिरक्षोदारुणा दा
रुणा॥ स्वाधीने हनने पुरीं विदधती मृत्योः स्वकृत्य[illegible]या क्रीडत्किंकरसंघसंकटमहाशृंगाटकां ताटका॥ ४१॥
यथा दाशरथेः कर्णमविशत्ताटकागुणः॥ तथा धनुर्गुणस्तूर्णमविशत्तज्जिघांसया॥ ४२॥ ततो भाविनिसंध्यामेव
दृश्यदृश्यत ताटका॥ स्वप्राणैरामबाणस्य वीरपानमकल्पयत्॥ ४३॥ मुनिः कृशाश्वोपज्ञानि ताटकामाथिनं ददौ॥

टिप्पणं॥ ॥राक्षसतां १॥ ॥राक्षसी २॥ ॥गजः ३॥ ॥मौर्वी ४॥ ॥चतुष्पथः ५॥ ॥आद्यं ज्ञानं ६॥

(४)

चं०रा० अस्त्राणिजृंभकादीनिजंभशासनशासनात्॥ ४४॥ ग०॥ तत्रकंचनविरिंचिलोकप्र[1]त्यादेशंप्रदेशमेकंप्रदर्श्यावोच बा०कां०१

७ दुपचीयमानपरमहर्षोमहर्षिः॥ प०॥ प्रतिदिनमवदातैर्ब्रह्मभिर्ब्रह्मनिष्ठैः प्रशमितभवखेदैः सादरंसेव्यमानः॥

[3]बलिनियमनहेतोर्वामनः काननेस्मिन्बलिनियमपरः सन्ब्रह्मचारीचचार॥ ४५॥ अपिच॥ अपहृतविबुधार्ते

र्वामनव्याजमूर्तेरखिलभुवनभिक्षोराश्रमानो[4]कहानां॥ ततिरियमतिनीलाव्याप्तदिग्व्योमसीमास्वयमपिपरिमातुंलो

कमभ्युद्यतेव॥४६॥ इतिविविधरसाभिः कौशिकव्याहृताभिः श्रुतिपथमधुराभिः पावनीभिः कथाभिः॥ गलितग

हनकृच्छ्रंगच्छतोर्दाशरथ्योः समकुचदिवसद्वयस्तादृशंमार्गदैर्घ्यं॥४७॥ ग०॥ ततःसिद्धाश्रमंप्रविश्यविश्वामित्रःस

त्रमारभत॥ तदनंतरमंतरिक्षांतरालादापतंतमंतकानां।कभयानकंपलाशगणमवलोक्यपलायमानाः करत

लगलितपलाशासमित्कुशाः कुंशिकनंदनांतेवासिनः ससंभ्रममभिलषिताहवायराघवायन्यवेदयन्॥ प०॥हृ

टिप्पणं॥ निराकृतिः१॥ विशुद्धैः२॥दैत्यः३॥वृक्षाः४॥राक्षससमूहः५॥ विश्वामित्रः६॥ ७

(8A)

त्वाद्रेः शिखराणि तानि परितः क्षिप्त्वा हसित्वा कुधा कृत्वा हस्तविघट्टनं ततइतः स्थित्वा नटित्वा मुहुः॥ सिक्त्वा स्वामसृ-
जास्त्रजां त्र्कृतया बध्वा कचान् खेचरान् दग्ध्वाग्नेः सदृशा दृशा निशिचरा रुंधंति रंध्रं दिवः॥ ४८॥ तत्र॥ संक्रांतवर्णांत
रगाधिसूनोः संपर्कपुण्यादिव रामभद्रः॥ क्षात्त्रकर्मा सिप्पलदंडयोग्यः पलाशदंडाहतपाणिरासीत्॥ ४९॥ मारीचनी
चमतिराहवमाचरव्यक्षिप्तः क्षणेन रघुनायकसायकेन॥ मध्ये पयोनिधि भयेन निमग्नमूर्तिर्वेषं पुपोष जलमा
नुषनिर्विशेषं॥ ५०॥ सुबाहुराहवोन्मत्तः कृत्तः काकुत्स्थपत्रिणा॥ मुनीनामनभिप्रेतः प्रेतनाथातिथीकृतः॥ ५१॥ वं
शस्तृशात्हृदयहारिफलान्वितेन रामेरितेन रघुनायकसायकेन॥ स्नेहान्वितेन निरगादनुरागिणीव प्राणावलीर्हृ
दयतः पिशिताशनानां॥ ५२॥ अथ निशिचरघातात्शांतवैतानविघ्नो मुनिरवभृथकृत्यं विश्वहृद्यं समाप्य॥ अमनु
लजयलक्ष्म्या राममाजौ समेतं यजनजनितमूर्त्यायोत्कुमव्याजलक्ष्म्या॥ ५३॥ ग०॥ अथ मिथिलां प्रतिप्रस्थितो

टिप्पणं॥ राक्षसः किंशुकश्च १॥ तैलं प्रेम च २॥

Joint property of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(९)

चं०रा० विश्वामित्रः काकुत्स्थयोरित्थमकथयत्।। पुरा खलु कुशेशयासनजन्मा कुशिकाभिधानो राजर्षिः कुशनाभकुशां बा०कां०१

८ बप्रमुखैश्चतुर्भिः कौशांबीमहोदयधर्मारण्यगिरिव्रजाख्यानां पुरीणां कर्तृभिः पुत्रीबभूव।। कुशनाभस्तु कन्याशतं

घृताच्यामजनयत्।। कन्यास्ताः सन्नद्धयौवनाः कामयमानः पवमानः प्रत्याख्यानात्स्त्यापन्नमन्युरासामवयवे

ष्वैनार्जवमतनुत।। अथ विदितवृत्तांतेन कुशनाभेननेन क्षमामेव प्रतिक्रियां मन्वानेन चूलिसूनवे सोमतेयाय

राज्ञे ब्रह्मदत्ताय प्रदत्तास्ताः प्रकृतिस्थाः बभूवुः।। पुनरपि कुशनाभस्तु पुत्रीयन् पितृप्रसादादगाधसत्त्वान् गाधि

संज्ञानस्मत्तातपादानुदपादयत्।। इत्थं दाशरथिः कौशिकोक्तिकथानिशमनेन निरायामां यामिनीमनुभूय बं

धूकस्तबकबंधुरेण संध्यारागेण प्राचीमुखे शोणीकृतशाणाभिधानं दधानेन दे प्रवर्तितप्रत्यूषः कृत्यः कृतनिय

मेन मुनिना सह गंगामुपतिष्ठमानेन पथा प्रातिष्ठत।। प०।। ओंजानपावनक्षीरां हर्षानंदविधायिनीं।। श्रुतिप्रणयि ८

टिप्पणं।। ।।वक्रतां१।। ।।सरलाः२।। ।।उन्नतेन३।। ।।जन्मपर्यंतं वत्सोच्छिष्टं४।। ।।धर्मः बलीवर्दश्च५।। ।।वेदः कर्णश्च६।।

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(9A)

नींसोयमोपगामापगामिव॥५४॥ग०॥ अथभागीरथीकथांश्रोतुकामायरामायभगवानित्थमभाषत॥ प०॥
पुरातुमेनकानामसुमेरोरभवत्सुता॥ गृहमेधीतयेवासीच्चक्रवर्तिधराभृतां॥५५॥ कन्याद्वयममुष्यासीदेकामंदाकि
नीनयोः॥ अन्याभगवतीसाक्षाच्चंद्रचूडकुटुंबिनी॥५६॥ तांनदींविबुधालब्ध्वानाकलोकमनीनयन्॥ तपस्यंतींगि
रिर्गौरींदेवायमहतेददौ॥५७॥ शिवयोर्युंजतोर्वीर्यं भूत्वाप्राप्यासमर्पितं॥ पावकःप्रतिजग्राहदेवतैरनुमोदितः॥५८॥
अनपत्यानथामर्त्यान्बिद्धुभार्यान्चिमेदिनीं॥ अकरोदंबिकाकार्यः पुत्रालाभसमुद्भवः॥५९॥ अथसेनान्यमिच्छद्भिरुक्तः
सब्रह्मभिःसुरैः॥ वह्निरेक्ष्वायजाह्नव्यांन्यषिंचद्वीर्यमैश्वरं॥६०॥ सापिसमार्चिषाक्षिप्तंतेजस्तत्सोदुमक्षमा॥ हिम
वच्छ्रांतकांतारेश्रांताशवरणेजहौ॥६१॥ तत्राभूत्कृत्तिकाभीस्त्यपोढारूढमुखांबुजं॥ तारकध्वांतविध्वंसिसद्यःषा
ण्मातुरंमहः॥६२॥ त्रैविध्यंश्रूयतांवत्ससरितस्त्रिदिवौकसां॥ यथोक्तंहव्यमश्नंत्यादेवतायाइवाध्वरे॥६३॥ पुरीम
टिप्पणं॥ गंगां१॥ झटिति२॥ वीर्यं३॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai;

चं०रा० यो ध्याम ध्यास्तसावित्रः सगरोनृपः॥ केशिनीसुमतिभ्यांच लंघितप्रथमाश्रमः॥ ६४॥ सपुत्रीयन्सपत्नीकस्तपस्तेपे बा०कां०१
९ हिमालये॥ भृगुःप्रीतमनास्तस्मै ददौदोयादसंपदं॥ ६५॥ असमंजसुतंलेभेवैदर्भीकेशिनीतयोः॥ षष्टिंपुत्रसहस्त्रा
णांसुमतिश्चयवीयसी॥ ६६॥ असमंजसचारित्रमसमंजमपास्यसः॥ आरब्धहयमेधसन्नमुंचततुरंगमं॥ ६७
क्रव्यादवपुषासोयमहारिहरिणाहयः॥ ततस्तन्मार्गमन्वेष्टुं षष्टिमातेयाः प्रतस्थिरे॥ ६८॥ सर्वेसपर्वतामुर्वीख-
नंतःसगरात्मजाः॥ चक्रुर्झर्झरितध्वांतंनागलोकंनसंप्राप्ताः॥ ६९॥ तएतेतपसादीप्तेतमस्तोमप्रमाथिनि॥ का
पिलेज्वलनेवीरालेभिरेशलभोपमां॥ ७०॥ असमंजसुतंपौत्रंअंशुमंतमथाब्रवीत्॥ सैप्तिंहृत्वासमाधत्तांर्से
सतंतुंभवानिति॥ ७१॥ सोपिगत्वाबिलंतत्रदृष्ट्वाभस्म। कृतान्पितॄन्॥ साश्रुस्तेभ्योजलंदित्सुश्चिरह्लेभेतुरंग
मं॥ ७२॥ मातुलोगरुडस्तेषामेनंतत्रैवमब्रवीत्॥ गंगामिहानयायुष्मन्नेषामेषागतिःपरा॥ ७३॥ ततस्तन

टिप्पणं॥ ॥पुत्रः१॥ ॥निरस्त२॥ ॥अश्वं३॥ ॥यज्ञं४॥ दातुमिच्छुः५॥ ९

(10A)

यद्वृत्तांतं श्रुत्वा लब्धतुरंगमः ॥ समाप्य सगरः सत्रं पुत्रशोकाद्दिवं गतः ॥ ७४॥ अथांशुमानयं राज्यं चिराय परि
पालयन् ॥ दिलीपे न्यस्तभूभारस्तपस्तेपे हिमालये ॥ ७५॥ दिलीपेपि दिवं याते श्रुत्वा वृत्तं भगीरथः ॥ पितॄन्विधा
तुं सुगतीन्विदधे मतिमान्मतिं ॥ ७६॥ अमर्त्यसरितं कर्तुं मेने मर्त्यतरंगिणीं ॥ ततो गोकर्णमासाद्य तपस्यति भगी
रथे ॥ ७७॥ देवो देवापगां वोढुमन्वमंस्त दयानिधिः ॥ अथ वीचीचयच्छन्नदिगंतगगनांतरा ॥ ७८॥ शशांकशंख-
संभिन्नतारामौक्तिकदंतुरा ॥ तरंगाकृष्टमार्तंडतुरंगा यासितारुणा ॥ ७९॥ फेनच्छन्नस्वमातंगमार्गणव्यग्रवास
वा ॥ आविःशारिवशिरवोन्नेयनंदनद्रुमकर्षणा ॥ ८०॥ पयोदकनभोमार्गदिङ्मूढदिवसेश्वरा ॥ आवर्तगर्तसं
भ्रांतविमानप्लवविप्लवा ॥ ८१॥ नीलजीमूतशैवालकूललेखाहरित्तटा ॥ अवलेपभराक्रांता सुरलोकतरंगिणी
॥ ८२॥ पपात पार्वतीकांतजटामंडलगह्वरे ॥ अलब्धनिर्गमा त्रांभोः कपर्दादमरापगा ॥ ८३॥ दधौ द्वूर्वा शिरवा
टिप्पणं॥ ॥ जलभ्रमः १॥ गर्वः २॥ जटाजूटः ३॥

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com